«ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΥΠΑΡΞΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΑΡΑ ΜΟΝΟ ΣΕ ΠΛΑΙΣΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ»

● Ἡ δημόσια συζήτηση σέ θέματα Παιδείας

Ρεπορτάζ τοῦ ΜΗΝΑ ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

Ἀνθρωπιστική μόρφωση καί ἐπαγγελματική κατάρτιση στή σύγχρονη ἑλληνική Παιδεία, ἦταν τό θέμα τῆς δημοσίας συζητήσεως, πού ὀργάνωσε χθές βράδυ στό θέατρο «Ἄλφα» ἡ Ἑταιρία Μελέτης Ἑλληνικῶν Προβλημάτων. Ἡ δημόσια αὐτή συζήτηση ἐντάσσεται σ' ἕνα κύκλο συζητήσεων, πού ὀργανώνει ἡ Ἑταιρία, μέ ἐπίκεντρο τά γενικώτερα προβλήματα τῆς Παιδείας (ἡ προηγούμενη ἀναφερόταν στό γλωσσικό πρόβλημα, ἐνῶ ἡ ἑπομένη θά ἐξετάζη τή θέση τῆς τεχνικῆς στήν Πολιτεία).

Στή χθεσινή συζήτηση, τήν ὁποία παρακολούθησε πλῆθος κόσμου, πῆραν μέρος ὁ ἀσκούμενος δικηγόρος καί ἄλλοτε πρόεδρος τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς Συλλόγων Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Κωνσταντῖνος Ἀλαιβάνος, ἡ χημικός καί Ὑφηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Εἰρήνη Δηλάρη, ὁ δικηγόρος καί Ὑφηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γεώργιος Κουμάντος, ὁ πρώην Καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἰωάννης Στ. Πεσμαζόγλου, ἡ πρώην πάρεδρος τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου κ. Ἕλλη Γιωτοπούλου - Σισιλιάνου καί ὁ ἀρχιτέκτων καί Καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Δημήτριος Φατοῦρος.

Ἀπό τή συζήτηση, τήν ὁποία διηύθυνε ὁ κ. Κουμάντος καί τῆς ὁποίας εὐρεία περίληψη δημοσιεύομε πιό κάτω, ξεχώρισαν τά ἀκόλουθα θετικά συμπεράσματα, ὅπως τά παρουσίασε χθές ὁ κ. Πεσμαζόγλου:

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Ἡ ἀνθρωπιστική μόρφωση εἶναι ἡ βάση κάθε ἐπιστημονικῆς προσπάθειας, γιατί δίνει ὁλοκληρωμένο νόημα στή ζωή· ἐπιτρέπει βαθύτερη ἐκτίμηση τῶν ἀνθρώπινων σχέσεων καί ἐξασφαλίζει στοιχεῖα πολύτιμα γιά εὐρύτερες συνεργασίες καθώς καί γιά τήν ἐνεργότερη συμμετοχή τῶν ἐργαζομένων στίς δραστηριότητες καί τίς ἀποφάσεις πού τούς ἀφοροῦν· δημιουργεῖ πολίτες ἐλεύθερους, ἱκανούς καί ἔτοιμους νά ἀντιταθοῦν σέ ἐνέργειες πού θίγουν τήν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια ἢ ἀποβλέπουν στήν ὑποδούλωση τοῦ λαοῦ.

● Εἰδικότερα γιά τήν Ἑλλάδα, ἡ ἀνθρωπιστική μόρφωση εἶναι ἀναγκαία γιά τή συντήρηση τῆς ἐθνικῆς μας φυσιογνωμίας μέσα στή συνεχώς αὐξανόμενη ἐπικοινωνία μεταξύ τῶν λαῶν καί τίς μαζικές μετακινήσεις, ὅπως εἶναι ἡ μετανάστευση καί ὁ τουρισμός, ὅσο καί γιά τήν ἐξύψωση τῆς ποιότητας καί τή διασφάλιση τῆς Ἑλληνικῆς δημιουργίας.

● Ἡ ἀνθρωπιστική μόρφωση καί ἡ τεχνική ἐπαγγελματική κατάρτιση δέν εἶναι ἀνταγωνιστικοί ἀλλά συμπληρωματικοί σκοποί τῆς παιδείας· ἀπό τήν τεχνική κατάρτιση δέν πρέπει νά λείπη ἡ ἀνθρωπιστική βάση. Μέ τήν ἀδιάκοπη καί ἐπιταχυνόμενη ἐπιστημονική καί τεχνική πρόοδο στήν ἐποχή μας, ἡ ἐκπαιδευτική διαδικασία εἶναι ἀνάγκη νά εἶναι συνεχής καί νά στηρίζεται σέ διαδοχικά προγράμματα ἐνημέρωσης καί μετεκπαίδευσης, πού νά προάγουν καί τήν πολιτιστική καλλιέργεια.

● Ἡ μέθοδος τῆς παιδείας πρέπει νά στηρίζεται σέ εἰλικρινῆ ἐπικοινωνία καί διάλογο ἀνάμεσα στό δάσκαλο καί τό μαθητή καί ν' ἀποβλέπη στήν αὐθόρμητη ἀνάπτυξη τῶν ἱκανοτήτων καί τῆς προσωπικότητας καί τῶν δύο.

● Ἡ σχολική παιδεία σ' ὅλες τίς βαθμίδες πρέπει νά χρησιμοποιῆ τή δημοτική — προϋπόθεση γιά ὁλοκληρωμένη ἔκφραση δημιουργικῆς σκέψης· νά ἐπιδιώκη τήν πραγματική γνώση τῶν βαθύτερων χαρακτηριστικῶν καί τοῦ πνεύματος τῶν ἔργων καί ἰδεῶν τῶν Ἑλλήνων σε ἀναφορά μέ τήν παγκόσμια πολιτιστική πορεία· καί νά παρέχη μέ σύστημα τά ἐφόδια γιά μιά σύγχρονη ἐπαγγελματική σταδιοδρομία.

● Ἡ τεχνική ἐκπαίδευση, ἰδιαίτερα ἡ μέση καί ἡ ἀνωτέρα, πρέπει νά ἔχη βασικά δημόσιο χαρακτῆρα καί νά ἐξασφαλίζη ἐπαγγελματική κατάρτιση ὑψηλοῦ ἐπιπέδου χωρίς νά παραγνωρίζη ὅτι ἐπαγγελματίες δέν δημιουργοῦνται χωρίς τήν πνευματική ὁλοκλήρωση πού παρέχει ἡ ἀνθρωπιστική μόρφωση.

● Τό διδακτικό βιβλίο πρέπει νά εἶναι προσαρμοσμένο στίς σύγχρονες παιδαγωγικές ἀντιλήψεις, νά ἀνταποκρίνεται μέ ἀκρίβεια στίς γνώσεις καί τό πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, νά εἶναι φροντισμένο καί ἀπαλλαγμένο ἀπό μονομέρεια, δογματισμούς καί αὐθαιρεσίες.

● Ἡ ἀνωτάτη παιδεία πρέπει νά στηρίζεται στήν τυπική κατοχύρωση καί τόν οὐσιαστικό σεβασμό τῆς ἐπιστημονικῆς καί διοικητικῆς αὐτονομίας τῶν πανεπιστημιακῶν ἱδρυμάτων καί στήν προστασία τοῦ δικαιώματος τῶν φοιτητῶν νά αὐτοδιοικοῦνται, νά ἔχουν βαρύουσα γνώμη στά πανεπιστημιακά ζητήματα καί νά συζητοῦν ἐλεύθερα τίς σκέψεις τους πάνω στά γενικώτερα ἐθνικά θέματα. Πρωταρχική εἶναι ἡ ἀνάπτυξη κριτικοῦ πνεύματος καί ἐρευνητικῆς ἱκανότητας· μέ τήν ἐπιδίωξη αὐτή εἶναι ἀνάγκη νά συνδυασθῆ καί ἡ δυνατότητα διακλαδικῶν καί μεταπτυχιακῶν σπουδῶν καθώς καί κάθε ἄλλη ἀναδιάρθρωση τῆς ἀνωτάτης παιδείας.

● Ἡ προαγωγή τῆς ἀνθρωπιστικῆς μόρφωσης καί τῆς ἐπαγγελματικῆς κατάρτισης ἐξαρτᾶται σέ μεγάλο βαθμό, ἀλλ' ὄχι ἀποκλειστικά, ἀπό τά ἐκπαιδευτικά ἱδρύματα· καί οἱ δύο βασικές ἐπιδιώξεις ὅπως καί ἡ λειτουργία τῶν ἱδρυμάτων ἐπηρεάζονται βαθιά ἀπό τό σύστημα ἀξιῶν πού διαμορφώνονται στήν κοινωνία καί ἀπό τό χαρακτῆρα τῆς δημόσιας δράσης. Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἡ κατοχύρωση καί περιφούρηση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτου προάγουν τόν ἀνθρωπισμό. Οἱ λέξεις ἀποκτοῦν σαφέστερο νόημα καί ἡ ἀνθρώπινη ἐπικοινωνία γίνεται ἀσφαλέστερη καί πληρέστερη ὅταν ἡ ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας κατοχυρώνεται μέ τόν ἀδέσμευτο δημόσιο διάλογο. Τό ψεῦδος καί ἡ δυσφήμηση πολύ λιγώτερο διαδίδονται καί δυσκολώτερα χρησιμοποιοῦνται ὅταν ἡ ἀποκάλυψη μπορῆ νά εἶναι ἄμεση, ὅταν ὁ Τύπος εἶναι οὐσιαστικά ἐλεύθερος καί ὅταν τά ἰσχυρά μέσα ἐπικοινωνίας, ὅπως εἶναι ἡ τηλεόραση καί τό ραδιόφωνο, δέν ὑπηρετοῦν προπαγανδιστικούς σκοπούς. Ἡ διάπλαση ἐλευθέρων συνειδήσεων καί δημιουργικῶν ἀνθρώπων εἶναι δυνατή ὅταν ὁ δημόσιος καί ὁ ἐπαγγελματικός βίος εἶναι λυτρωμένος ἀπό τή φοβία καί ὅταν δέν ἐπιβραβεύωνται ἡ ὑποταγή ἢ ἡ σιωπή στήν αὐθαιρεσία. Ἡ σύνθεση ἀνθρωπιστικῆς καλλιέργειας μέ ὑψηλή ἐπαγγελματική ἐπίδοση δέν εἶναι νοητή ἔξω ἀπό τήν κατοχυρωμένη ἐφαρμογή τῶν θεσμῶν ἐλευθερίας.

Ἀμέσως πιό κάτω, παρουσιάζουμε τά κυριώτερα σημεῖα τῆς χθεσινῆς δημοσίας συζητήσεως:

ΔΙΑΠΛΑΣΗ ΑΝΘΡΩΠΩΝ – ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ

Μιά γενικώτερη τοποθέτηση τοῦ προβλήματος τῶν στόχων τῆς παιδείας ἐπιχείρησε ὁ κ. Κουμάντος. Ἀφοῦ ἀνέφερε ὅτι, κατά γενική ἀναγνώριση, στόχοι τῆς παιδείας εἶναι ἡ διάπλαση ἀνθρώπων καί ἡ κατάρτιση ἐπαγγελματιῶν, ἐπόνισε ὅτι ἡ σύγχρονη ἔννοια τῆς ἐπαγγελματικῆς καταρτίσεως πρέπει νά εἶναι δυναμική, ἔτσι ὥστε νά ἐξασφαλίζεται τόσο ἡ ἀριζοντία εὐκινησία (δηλαδή ἡ δυνατότητα ἀλλαγῆς ἐπαγγέλματος, ἀναλόγα μέ τίς τεχνικές ἐξελίξεις) ὅσο καί ἡ κάθετη εὐκινησία (δηλαδή ἡ δυνατότητα ἀνόδου σέ ὑψηλότερα μορφωτικά καί ἐπαγγελματικά ἐπίπεδα). Ἡ ἀνθρωπιστική ἐπιδίωξη τῆς παιδείας εἶναι ἡ ἐπιδίωξη δημιουργίας ὁλοκληρωμένης προσωπικότητας — ἕνα ἰδεατικό πού εἶχε τίς ρίζες του στήν ἀρχαία Ἑλλάδα ἀλλά πού ἀπό τότε ἔχει πλουτισθῆ μέ καινούργιες διαστάσεις καί ἐμπειρίες. Ἰδιαίτερα σημαντικό στοιχεῖο τῆς ὁλοκληρωμένης προσωπικότητας, ἐτόνισε ὁ κ. Κουμάντος, εἶναι ἡ εὐαισθησία καί ἡ αἴσθηση εὐθύνης γιά τά κοινά, ἡ ἀφοσίωση στίς δημοκρατικές διαδικασίες.

● Στή συνέχεια ἡ κ. Δηλάρη ἐτόνισε τή σημασία πού ἔχει ἡ ἐπαγγελματική κατάρτιση τῶν τεχνικῶν γιά τή σύγχρονη κοινωνία. Οἱ ταχύρυθμες τεχνικές ἐξελίξεις κατέστησαν ἀνεπαρκῆ τά παλαιά σχήματα σπουδῶν, πού ἦταν βασικά θεωρητικές καί συμπληρώνουν μέ τήν πεῖρα τῆς πρακτικῆς: τώρα χρειάζεται ἡ ἱκανότητα συνεχοῦς ἀνανεώσεως τῶν γνώσεων κι' ἡ ἀνανέωση αὐτή εἶναι ἀδύνατη ὅταν ὁ τεχνικός ἔχη στενά περιορισθῆ στήν εἰδικευσή του, ὅταν ἔχη γίνει «μονοδιάστατος», χωρίς εὐαισθησία καί φιλοσοφική διάθεση. Ἔτσι φθάνουμε στό συμπέρασμα ὅτι ἡ σύγχρονη τεχνολογία ἐπιβάλλει, ἀκόμα καί γιά καθαρά ἐπαγγελματικούς λόγους, τήν ἀνθρωπιστική μόρφωση τοῦ τεχνικοῦ.

● Ὁ κ. Φατοῦρος ὑπογράμμισε ὅτι ἡ παιδεία εἶναι μόρφωση, ἄσκηση τῶν νοητικῶν ἱκανοτήτων καί τῆς προσωπικότητας γιά κριτική καί δημιουργική σκέψη. Ἡ παιδεία ἔχει ἀπόλυτη προτεραιότητα σέ σχέση μέ τήν ὁποιαδήποτε ἀνάπτυξη, οἰκονομική ἢ τεχνολογική. Ἀνθρωπιστική καί ἐπαγγελματική μόρφωση ὄχι μόνο δέν ἀντιδιαστέλλονται ἀλλά οὔτε νά διακριθοῦν δέν μποροῦν. Ἀποφασιστική σημασία ἔχει ὁ καθορισμός τῶν προσωπικοτήτων. Ὅταν ἡ παιδεία πάρη πραγματικά τήν πρώτη θέση πού τῆς ἀνήκει, δέν μποροῦν νά νοηθοῦν οἰκονομίες ἢ τεχνικές δυσκολίες πού νά ἐμποδίζουν τήν ἐφαρμογή τοῦ ἀποφασισμένου προγράμματος. Τά προγράμματα ἐκπαιδεύσεως καί ἡ διδακτική ἀπορρέουν ἀπό τούς γενικούς σκοπούς τῆς παιδείας καί εἶναι κατά βάση ἐνιαία σ' ὅλες τίς ἐπιστῆμες.

● Τούς στόχους τῆς παιδείας ἐνέταξε στό γενικώτερο θέμα τοῦ προγραμματισμοῦ ὁ κ. Πεσμαζόγλου τονίσας, ἰδιαίτερα σέ σχέση μέ τόν οἰκονομικό προγραμματισμό, ὅτι ἀπαιτεῖται ἀξιοποίηση τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας μας, αὔξηση τοῦ ποσοστοῦ τῶν νέων πού στρέφονται πρός τήν τεχνική ἐκπαίδευση καί συνδυασμός τεχνικῆς καί ἀνθρωπιστικῆς παιδείας γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς δημιουργικότητας, τῆς ἐφευρετικότητας, τῆς φαντασίας, τῆς διαπραγματευτικῆς ἱκανότητας. Ἀναφερόμενος εἰδικώτερα στόν τόπο μας, ὑπογράμμισε ὅτι τό 1967 ἀπό τό ἀκαθάριστο ἐθνικό προϊόν μόνο 2,40% διατέθηκε γιά τήν παιδεία κι' αὐτό ἦταν τό χαμηλότερο ποσοστό ἀπό ὅλες τίς εὐρωπαϊκές χῶρες, μέ ἐξαίρεση τήν Ἰσπανία καί τήν Πορτογαλία. Ἐπίσης ἀνέφερε ὅτι τό ποσοστό δαπάνης γιά τήν παιδεία μειώθηκε ἀπό τό 1966 ἕως τό 1969 (τελευταῖα χρονιά γιά τήν ὁποία ὑπάρχουν στοιχεῖα).

Ὁ κ. Κουμάντος ἔδγαλε σάν συμπεράσματα ἀπό τήν παραπάνω συζήτηση τήν ἀναγκαιότητα τῆς ἀνθρωπιστικῆς μορφώσεως, τήν ἀνάγκη διαρκοῦς καί ἀνανεώσιμης παιδείας, τήν συμπληρωματικότητα τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ καί τοῦ ἐπαγγελματικοῦ καί τό πρωτεῖο τῆς παιδείας μέσα στό πρόγραμμα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ἐξετάζοντας τή μορφή τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας στή σχολική ἐκπαίδευση ἡ κ. Γιωτοπούλου - Σισιλιάνου ἐτόνισε ὅτι ἡ σχέση μας μέ τόν κλασικό ἀνθρωπισμό εἶναι «ἀνάλογη μ' ἐκεῖνη πού συναντᾶμε σέ ἄτομα ξεπεσμένων οἰκογενειῶν πού τρέφονται μέ κούφια παρελθοντολογία, ὅταν αἰσθάνονται πώς τίποτα ἀπό κεῖνα τά παρασμένα δέν φέρνουν μαζί τους». Ἀναφέρεται στό γλωσσικό πρόβλημα καί τή συντεγματική κατοχύρωση τῆς καθαρεύουσας, πού μάλιστα μέ τό Σύνταγμα τοῦ 1968 ἔχει ἐπεκταθῆ ρητά καί στήν ἐκπαίδευση. Ἡ δημοτική, πού ὕστερα ἀπό τό 1917 εἶχε εἰσαχθῆ στό δημοτικό σχολεῖο καί ὕστερα ἀπό τό 1964 εἶχε καθιερωθῆ ὡς ἀποκλειστική γλῶσσα τῆς δημοτικῆς παιδείας, περιορίστηκε τώρα (μετά τό 1970), στίς τέσσερις πρώτες τάξεις τοῦ δημοτικοῦ καί μάλιστα σέ μορφή νοθευμένη μέ ὑπογραμμένες καί τριτόκλιτα σέ γιώτα (χωρίς σίγμα). Στίς δυό τελευταῖες τάξεις τοῦ δημοτικοῦ διδάσκεται μιά ἐνδιάμεση μορφή, ἡ ἑπτλῆ καθαρεύουσα, πού ὅμως ὁρίζεται σάν ἡ γλῶσσα τοῦ Συντάγματος καί τῶν νόμων. Γενικά στό δημοτικό ἐπικρατεῖ ὁ δογματισμός καί παραμερίζεται ἡ προσπάθεια πού εἶχε γίνει μέ τήν τελευταία Μεταρρύθμιση, νά ἀντιμετωπισθῆ ἡ γνώση ὡς ἑνότητα πού κερδίζεται ἀπό τό παιδί μέ προσωπικά βιώματα. Στό Γυμνάσιο, κατά τά ἰσχύον πρόγραμμα, διδάσκεται ἡ ἐμπτρική γλῶσσαν, ἀλλά ὡς μητρική γλῶσσα ὁρίζεται ἡ καθαρεύουσα. Ἡ «μύηση» στούς ἀρχαίους "Ἕλληνες συγγραφεῖς ἐξαντλεῖται σέ γραμματική καί συντακτική ἀνατομία μερικῶν σελίδων τοῦ κειμένου κι' ἔτσι ἐγκαταλείπεται τό ἐννοιολογικό πλησίασμα στό ἀρχαῖο κείμενο.

Ἀπό τίς 1248 πνευματικές ὧρες πού διατίθενται στό Γυμνάσιο γιά τά ἀρχαῖα ἑλληνικά, ὑπογράμμισε ἡ κ. Γιωτοπούλου, τό μεγαλύτερο μέρος ἀφιερώνεται στή διδασκαλία τῆς γλώσσας ἀλλά κι' αὐτό χωρίς ἀποτέλεσμα ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς μεθόδου διδασκαλίας. Τήν κατάσταση αὐτή — ὅπου ὁ μαθητής οὔτε τό πνεῦμα οὔτε τή γλῶσσα τῶν ἀρχαίων μαθαίνει — εἶχε ἐπιχειρήσει νά διορθώση ἡ Ἐκπαιδευτική Μεταρρύθμιση, καθιερώνοντας τή διδασκαλία ἀπό μετάφράσεις καί εἰσάγοντας νέο σύστημα γιά τήν ἀποτελεσματική ἐκμάθηση τῆς γλώσσας. Στά σχολεῖα λείπει ἡ ἀτμόσφαιρα βαθύτερης συνεργασίας ἀνάμεσα στόν καθηγητή καί τόν μαθητή, ἡ ἄνεση στίς σχέσεις, ἡ εἰλικρίνεια καί ὁ αὐθορμητισμός. Τά παλιά σχολικά βιβλία, πού ἐπανῆλθαν σέ χρῆση μετά τήν κατάργηση τῶν βιβλίων πού εἶχε καθιερώσει ἡ Ἐκπαιδευτική Μεταρρύθμιση, χαρακτηρίζονται ἀπό δογματισμό, συγκεχυμένη σκέψη καί ἀπαράδεκτη γλῶσσα. Τό ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι τό παιδί μένει ἄγλωσσο, χωρίς τήν ἱκανότητα νά ξεκαθαρίζη τίς ἰδέες του, μέ δυσάρεστη προκατάληψη κατά τίς πνευματικές δημιουργίες πού τήν ἀγνοεῖ, χωρίς κριτική σκέψη, χωρίς ἐλεύθερη ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητας του. Τέλος, καί ὁ ἐπαγγελματικός προσανατολισμός εἶναι οὐσιαστικά ἀνύπαρκτος, παρά τούς μεγαλεπήβολους στόχους πού προβλέπει τό ἀναλυτικό πρόγραμμα.

● Μέ βάση πρόσφατες ἐμπειρίες του, ὁ κ. Ἀλαβάνος ἐπιδεξιώσε τά ὅσα ἀνέφερε ἡ κ. Γιωτοπούλου καί ἐπεσήμανε τόν καταπιεστικό χαρακτῆρα τοῦ σχολείου, φέροντας σάν παράδειγμα τήν ὑποχρέωση τῶν μαθητῶν νά ἀποκαλοῦν τό δάσκαλο σκέτα «κύριο». Ἀνέφερε σέ συνέχεια τήν προπαγάνδα πού γίνεται στά σχολεῖα, γιά τό μάθημα τῶν Νέων Ἑλληνικῶν — ὅπου διδάσκεται ὁ Παράσχος, ὁ Ροφόρας καί ὁ Στέλιος Σπεράντζας ἀλλά δέν διδάσκονται ὁ Καζαντζάκης, ὁ Σικελιανός, ὁ Ἐλύτης καί ὁ Σεφέρης· Ἡ παιδεία — ὑπογράμμισε ὁ κ. Ἀλαβάνος — ὑποτίθεται ὅτι στηρίζεται στόν ἑλληνοχριστιανικό πολιτισμό ἀλλά πραγματικά διαψεύδει ὅλες τίς ἀξίες τῆς κλασικῆς Ἑλλάδας καί τοῦ χριστιανισμοῦ.

● Ἡ κ. Δηλάρη ἔδωσε ὁρισμένα στοιχεῖα γιά τήν κατάσταση στή μέση τεχνική ἐκπαίδευση. "Ηδη, κατά τήν ἐπιλογή τῶν διαφόρων εἰδικοτήτων πού διδάσκονται ἀλλά καί κατά τόν ἐπαγγελματικό προσανατολισμό τῶν νέων πρός τίς διάφορες εἰδικότητες, δέν λαμβάνονται ἀρκετά ὑπ' ὄψη οἱ ἀνάγκες τῆς οἰκονομίας καί ἰδιαίτερα οἱ μελλοντικές της ἀνάγκες. Ἔπειτα λείπουν οἱ πρότυπες σχολές, τά καταλληλα προγράμματα, τά ἐοηθήματα καί τό εἰδικευμένο διδακτικό προσωπικό. Ὁ δημόσιος τομέας ὑστερεῖ πολύ σέ σχέση πρός τόν ἰδιωτικό: ἐνῶ στά γυμνάσια ἀντιστοιχεῖ 1 μαθητής ἰδιωτικοῦ πρός 7 καί πλέον μαθητές δημοσίου, στή μέση τεχνική ἐκπαίδευση ἀντιστοιχεῖ 1 μαθητής δημοσίου πρός 4 μαθητάς ἰδιωτικῶν. Τό κρισιμότερο ἀποτέλεσμα τῆς ἀνεπάρκειας τῶν μέσων τεχνικῶν σχολῶν εἶναι ὅτι δέν δημιουργοῦν δυνατότητες κατοπινῶν ἐξελίξεων γιά τούς ἀποφοίτους τους.

● Ὁ κ. Φατοῦρος ἐξέφρασε τούς δισταγμούς του γιά τίς διακρίσεις τῶν εἰδῶν καί τῶν βαθμιδων τῆς παιδείας· Ὁ τονισμός π.χ. τῆς τεχνικῆς μετατρέπει τά ἄτομα σέ ἄβουλα ἐργαλεῖα ἐνῶ ὁ διαχωρισμός ἀνάμεσα στή μέση καί στήν ἀνώτατη παιδεία παραγνωρίζει τόν κοινό τους στόχο, δηλαδή τήν ἀνάπτυξη τῶν ἱκανοτήτων καί τῆς προσωπικότητας. Οἱ νέοι μποροῦν καί πρέπει νά μπαίνουν στίς ἀνώτατες σχολές ἀπό τά 16 ἢ τά 17 τους χρόνια, ἐτόνισε ὁ ὁμιλητής.

Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Στή συνέχεια, ἡ συζήτηση μεταφέρθηκε στήν Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευση:

● Ὁ κ. Φατοῦρος ἐτόνισε ὅτι ἡ Παιδεία εἶναι μιά συνεχής διοδικασία πού δέν πρέπει νά θεωρῆται σάν παρεπομενη τῶν ἐπαγγελματικῶν διεξόδων ἢ τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων. Ἐπισήμανε ἰδιαίτερα τή σημασία πού ἔχει τό περιβάλλον, μέσα στό ὁποῖο ἀσκεῖται ἡ δράση τῆς παιδείας — τό περιβάλλον ὄχι σάν πολυτέλεια ἢ σάν ὀπτικοακουστικά τεχνάσματα, ἀλλά σαν ἀναγκαία ἀλληλεπίδραση ἐρεθισμάτων. Ἐξέτασε τήν ἀναγκαία καταργήσεως τῶν στεγανῶν διαχωρισμάτων ἀνάμεσα στούς διάφορους ἐπιστημονικούς κλάδους, τήν ἔννοια τῆς ἔρευνας, τῆς ὕλης, τῶν ἐξετάσεων καί κατέληξε σέ μερικές βασικές ἀρχές πού ὁρίζουν κάθε ἐκπαίδευση. Τελειώνοντας, ἐτόνισε ὅτι ὅλοι οἱ τρόποι διδασκαλίας μποροῦν νά ἔχουν τή δικαίωσή τους, ἀλλά σημασία ἔχει ὁ διδάσκων νά ἔχη πνευματική ἐντιμότητα καί νά εἶναι πρόθυμος νά δεχτῆ ὅτι μπορεῖ αὐτός νά ἔχη λάθος καί οἱ μαθητες του νά προτείνουν τίς σωστές λύσεις.

● Ἡ κ. Δηλάρη ἀνέφερε ὅτι ἡ ἔλλειψη μεταπτυχιακῶν σπουδῶν καί δυνατοτήτων εἰδικεύσεως, ἀναγκάζει τούς νέους τεχνικούς ἐπιστήμονες νά καταφεύγουν στό ἐξωτερικό καί πιό συχνά ἔχει σάν ἀποτέλεσμα τήν μόνιμη ἐγκατάστασή τους ἐκεῖ καί τήν κρίσιμη μείωση τοῦ ἐπιστημονικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας μας.

● Ὁ κ. Κουμάντος ἐπεσήμανε ὁρισμένες κρίσιμες ἀνεπάρκειες πού ἐμφανίζει ἡ ἐπαγγελματική κατάρτιση στίς ἀνώτατες σχολές. Πρώτη καί κριτιμώτατη, ἔπτε, εἶναι ἡ ἔλλειψη συγχρονισμοῦ στή διάρθρωση τῶν σπουδῶν πού ἀντανακρίνεται σέ μιά ξεπερασμένη ἐπισημονολογία: τά καινούργια ἐπαγγέλματα πού δημιουργοῦνται ἀπό τίς νεώτερες τεχνικές ἐξελίξεις καί ἀνάγκες δέν ἀντιστοιχοῦν σέ καμμιά ἀπό τίς ὑπάρχουσες σχολές. Ἀκόμα σημαντικώτερο, εἶναι ὅτι ὅλα τά ἐπαγγέλματα, ἀκόμα καί τά πιό παλιά καί καθιερωμένα, ἀπαιτοῦν σήμερα γνώσεις ἀπό διαφόρους ἐπιστημονικούς κλάδους. Τό σύστημα τῶν ἀνωτάτων σπουδῶν πρέπει νά γίνη διακλαδικό ἢ πολυεπιστημονικό, μ' ἕνα συνδυασμό ὕλης καί μαθημάτων ἐλεύθερα διαλεγμένων ἀπό τό σπουδαστή, μέσα σέ εὐρύτερα Τμήματα γενικῶν κατευθύνσεων πού θά ἀντικαθιστοῦσαν τίς στεγανά χωρισμένες σχολές. Οἱ νέες αὐτές κατευθύνσεις ἐπιβάλλονται κατά τρόπον ἐπιτακτικό καί ἐπείγοντα ἀπό τά σύγχρονα προβλήματα πού κινδυνεύουν νά ἀφανίσουν τό ἀνθρώπινο γένος ὅπως τό δημογραφικό ἀδιαχώρητο, ἡ ἐξαντληση τῶν πρώτων ὑλῶν, ἡ ἀνατροπή τῶν φυσικῶν ἰσορροπιῶν.

Στή συνέχεια, ὁ κ. Φατοῦρος ὑπογράμμισε ὅτι εἰδικώτερη τακτοποίηση ἢ βελτίωση δέν ἀρκεῖ γιά νά δημιουργήση Παιδεία ἄν δέν ἐντάσσεται σέ μιά κατάλληλη διαμόρφωση τῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων, στίς πολιτιστικές ἀνάγκες καί σ' ἕνα δημιουργικό περιβάλλον. Ἀλλοιώτικα μποροῦν νά δημιουργηθοῦν μόνο ἐπιστήμονες - ἐργαλεῖα ὄχι ἐπιστήμονες - ἄνθρωποι.

● Ὁ κ. Ἀλαβάνος, στηρίζοντας σέ πρόσφατα φοιτητικά διώματα τίς σκέψεις του, περιέγραψε τά ὄνειρα τοῦ νέου φοιτητῆ γιά ἐπιστημονική κατάρτιση καί δοθύτερη πνευματική καλλιέργεια, ὄνειρα πού ἄοχισαν νά διαψεύδονται ἀπό τήν πρώτη κιόλας μέρα. Τό πρώτο πανεπιστημιακό μάθημα μέ τήν ἀδιάφορη συγκαταβατικότητα τοῦ καθηγητῆ καί τήν ἔλλειψη κάθε ἐπτοχῆς ἀνάμεσα στόν διδάσκοντα καί τό ἀκροατήριο, ἔφησε ζωηρές ἐντυπώσεις. Ἡ διδασκαλία δέν ἄφηνε κανένα περιθώριο πρωτοδουλίας, κρίσεως, γνώμης—συνήθως οὔτε δικαίωμα ἀπορίας δέν ὑπῆρχε.

Ὅλες οἱ σπουδές — πρόσθεσε ὁ κ. Ἀλαβάνος — πέρασαν χωρίς καμμιά δημιουργηκότητα μέ τό βασανιστικό ἄγχος τῆς μηχανικῆς ἀπομνημονεύσεως. Τό Πανεπιστήμιο δέν κατορθωνει ἔτσι νά δώση ἀρτια ἐπαγγελματική κατάρτιση. Ἀκόμη λιγώτερο ὅμως ἀντανακοίδηκε στίς προσδοκίες γιά μιά δαθύτερη πνευματική καλλιέργεια: καμμιά φιλοσοφική ἢ κοσμοθεωρητική προέκταση στή διδασκαλία καί καμμιά προσπάθεια κουλτούρας σέ ἄλλες πανεπιστημιακές ἐκδηλώσεις. Ἡ πολιτική προέκταση τῆς ἀνθρωπιστικῆς καλλιέργειας θεωρεῖται ἀπαγορευμένη καί τιμωρεῖται πειθαρχικά, ἀκόμα καί μέ διαρκῆ ἀποδολή—ἐκτός ἀν ἐξαντλεῖται σέ ἐξύμνηση τῶν «ρατούντων. Οἱ φοιτητικές ὀργανώσεις προσπάθησαν ὁπό παρελθόν νά πραγματώσουν τά φοιτητικά ὄνειρα καί πέτυχαν μερικούς ἀπό τούς σκοπούς τους πού ἐκφράζονταν στό σύμδολο τῆς Ε.Φ.Ε.Ε.: ἕνα διδλίο, ἕνα ἐργοστάσιο, ἕνα λουλούδι. Τώρα οἱ φοιτητικές ὀργανώσεις ἔχουν χάσει τήν αὐτοτέλειά τους οἱ ἐκπρόσωποι τῶν φοιτητῶν διορίζονται ἀπό τίς νεώτερες τεχνικές ἐξελίξεις καί ἀνάγκες δέν ἀντιστοιχοῦν σέ καμμιά ἀπό τίς ὑπάρχουσες σχολές. Ἀκόμα σημαντικώτερο, εἶναι ὅτι ὅλα τά ἐπαγγέλματα, ἀκόμα καί τά πιό παλιά καί καθιερωμένα, ἀπαιτοῦν σήμερα γνώσεις ἀπό διαφόρους ἐπιστημονικούς κλάδους. Τό σύστημα τῶν ἀνωτάτων σπουδῶν πρέπει νά γίνη διακλαδικό ἢ πολυεπιστημονικό, μ' ἕνα συνδυασμό ὕλης καί μαθημάτων ἐλεύθερα διαλεγμένων ἀπό τό σπουδαστή, μέσα σέ εὐρύτερα Τμήματα γενικῶν κατευθύνσεων πού θά ἀντικαθιστοῦσαν τίς στεγανά χωρισμένες σχολές. Οἱ νέες αὐτές κατευθύνσεις ἐπιβάλλονται κατά τρόπον ἐπιτακτικό καί ἐπείγοντα ἀπό τά σύγχρονα προδλήματα πού κινδυνεύουν νά ἀφανίσουν τό ἀνθρώπινο γένος ὅπως τό δημογραφικό ἀδιαχώρητο, ἡ ἐξαντληση τῶν πρώτων ὑλῶν, ἡ ἀνατροπή τῶν φυσικῶν ἰσορροπιῶν.

Στή συνέχεια, ὁ κ. Φατοῦρος ὑπογράμμισε ὅτι εἰδικώτερη τακτοποίηση ἢ βελτίωση δέν ἀρκεῖ γιά νά δημιουργήση Παιδεία ἄν δέν ἐντάσσεται σέ μιά κατάλληλη διαμόρφωση τῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων, στίς πολιτιστικές ἀνάγκες καί σ' ἕνα δημι